

Europejska Karta języków regionalnych lub mniejszościowych

Udzielmy głosu językom regionalnym i mniejszościowym!

Рамачная праграма супрацоўніцтва для Арменіі, Азербайджана,
Грузіі, Рэспублікі Малдова, Украіны і Беларусі

Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Karta:
udzielmy głosu
językom regionalnym
i mniejszościowym

Bine ați venit
la *Medias*

Willkommen
in *Mediasch*

Isten hozott
Medgyesre

I *medias*
www.ilovemedias.ro

UŻYWANIE JĘZYKA UMACNIA GO. UŻYWAJ GO, BY GO NIE STRACIĆ!

Wiele krajów europejskich ma na swoim terytorium grupy autochtoniczne mówiące innym językiem niż większość populacji. Liczby osób mówiących językami regionalnymi, czy mniejszościowymi są bardzo zróżnicowane, tak jak ich status prawny w poszczególnych państwach. Jednakże to co mają wspólnego, to większy lub mniejszy stopień niepewności.

Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych to jedyny traktat na świecie chroniący i promujący tradycyjne języki regionalne i języki mniejszości narodowych.

Proces zanikania języka może być powstrzymany, a nawet odwrócony, jak pokazują przykłady z wielu krajów, gdzie młodsze pokolenie uczy się posługiwać językami, którymi tradycyjnie mówiono w rodzinach i regionach.

Jednakże nie dotyczy to wszystkich języków europejskich. W rzeczywistości liczba ludzi mówiących niektórymi językami stale spada. Jeśli ten trend nie zostanie odwrócony, to w sposób nieunikniony doprowadzi do zaniku języków na terenach, na których były one tradycyjnie używane przez wieki i gdzie stanowią integralną część regionalnej tożsamości.

JĘZYKI REGIONALNE LUB MNIEJSZOŚCIOWE

Karta obejmuje języki, które różnią się od języka(ów), którymi mówi większość populacji nawet jeśli liczba mówiących tym językiem jest niska. Języki migrantów, czy dialekty języka urzędowego nie są uważane za języki regionalne lub mniejszościowe.

UŻYWANIE JĘZYKA W ŻYCIU CODZIENNYM

Karta zawiera precyzyjne wytyczne, w jaki sposób języki mniejszościowe lub regionalne powinny być chronione i promowane w życiu codziennym. Od państw wymaga się zapewnienia edukacji, usług takich, jak prasa, radio, telewizja, czy nowe media, jak również usług z zakresu administracji publicznej w tych językach.

Karta promuje używanie języków regionalnych lub mniejszościowych we wszystkich aspektach życia codziennego, od drogowskazów przez opiekę zdrowotną, po kontakt z władzami publicznymi.

SKONCENTROWANIE SIĘ NA UŻYWANIU JĘZYKA

Mówiący językami regionalnymi lub mniejszościowymi odgrywają kluczową rolę w utrzymaniu swojego języka poprzez skuteczne używanie go we wszystkich sferach życia publicznego i prywatnego. Jedynie przez codzienne i aktywne używanie język może żyć i rozwijać się.

PRZYCZYNIANIE SIĘ DO POKOJU I WZAJEMNEGO ZROZUMIENIA

Poszanowanie języków regionalnych lub mniejszościowych i promowanie ich używania nie koliduje z językami urzędowymi w poszczególnych państwach i potrzebą uczenia się ich. Przeciwnie: uznanie języków regionalnych lub mniejszościowych i poszanowanie dla mówiących nimi osób i związanej z nimi kultury przyczynia się do zrozumienia w społeczeństwie.

Poszanowanie dla języków i związanych z nimi kultur służy jednoczeniu kraju, a nie tworzeniu podziałów. Jest to najlepszy, a często jedyny sposób integracji ludzi różnego pochodzenia językowego i kulturowego.

WSPÓLNE RAMY DLA PAŃSTW EUROPEJSKICH

Karta jest jedynym wiążącym międzynarodowo instrumentem prawnym koncentrującym się na ochronie języków mniejszościowych. Daje państwom sygnatariuszom wspólne i uznawane międzynarodowo ramy dla ich polityk językowych.

Karta i Konwencja Ramowa o ochronie mniejszości narodowych wyrażają wieloletnią troskę Rady Europy w kwestii ochrony mniejszości narodowych.

PLATFORMA WSPÓŁPRACY MIĘDZY PAŃSTWAMI I ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Polityka przyjazna językom może być rozwijana jedynie we współpracy z osobami mówiącymi tymi językami. Wszystkie strony korzystają z takiej wzajemnej współpracy. Pomyślna implementacja Karty zależy od bliskiego dialogu pomiędzy władzami i społeczeństwem obywatelskim.

MONITORING – NAJWAŻNIEJSZY ETAP

Regularne monitorowanie, jak państwa stosują Kartę, sprawia, że traktat ten jest żywym i rozwijającym się instrumentem. Proces monitorowania często już we wczesnej fazie podnosi świadomość władz w kwestii potencjału, bądź też niedociągnięć ich polityki językowej. Przyczynia się również do nawiązania konstruktywnego dialogu pomiędzy władzami i osobami mówiącymi danymi językami. Jednocześnie powstają też kontakty pomiędzy różnymi grupami językowymi.

WPŁYW KARTY

Wiele ulepszeń udało się wprowadzić we wczesnej fazie implementacji Karty. Inne problemy zostały rozwiązane w kolejnych etapach. Karta jest osią całego procesu, którego celem jest ochrona i promocja wszystkich języków, tak aby mogły się rozwijać i wzmacniać różnorodność językową w Europie.

Proces wprowadzania Karty w życie

Zaangażowani są 3
główni partnerzy:

- Rada Europy
- państwo
- organizacje pozarządowe / przedstawiciele osób mówiących językami regionalnymi lub mniejszościowymi

KONSTRUKTYWNY DIALOG

Karta jest traktatem stworzonym przez Radę Europy i jej stosowanie jest stale monitorowane.

Tak jak w przypadku wielu konwencji Rady Europy, monitoring jest dwuetapowy. W ramach pierwszego etapu państwo samo formułuje raport, dotyczący tego, w jaki sposób traktat jest implementowany.

Drugi etap jest oparty na monitoringu przeprowadzonym przez niezależny Komitet Ekspertów wybieranych przez Komitet Ministrów Rady Europy.

Proces monitoringu dotyczy wszystkich stron: Rady Europy, władz krajowych, organizacji pozarządowych / przedstawicieli osób mówiących danymi językami. W ten sposób powstaje forum stałego dialogu dla wszystkich stron co daje osobom mówiącym językami regionalnymi lub mniejszościowymi kluczową pozycję w procesie implementacji Karty.

PAŃSTWO

Podpisując i ratyfikując Kartę państwo podejmuje konkretne zobowiązania na rzecz języków, które mają być chronione w ramach Części III Karty (minimum 35 z 68 zobowiązań).

W ciągu roku od ratyfikacji państwo przedstawia pierwszy raport dotyczący polityki prowadzonej zgodnie z Częścią II Karty oraz w kwestii środków podjętych dla wypełnienia zobowiązań zadeklarowanych przez dane państwo w ramach Części III.

Kolejne raporty są przedstawiane co trzy lata. Zwykle państwo przygotowuje raport w konsultacji z przedstawicielami osób mówiących językami regionalnymi lub mniejszościowymi. Powyższa praktyka jest gorąco zalecana, ponieważ powoduje wzrost wzajemnego zrozumienia, które w wielu przypadkach samo w sobie przyczynia się do rozwiązania problemów.

Państwo ma obowiązek opublikować swój raport okresowy. Jest on również opublikowany na stronie internetowej Karty.

Rada Europy może organizować seminaria, czy też spotkania, których celem jest pomoc państwu w przygotowaniu do ratyfikacji Karty. Państwo może również organizować spotkania w zarówno w fazie przygotowywania swoich raportów jak i w procesie ich rozpowszechniania. Takie seminaria, czy spotkania mogą być również aranżowane, jako część rozpowszechniania informacji o raporcie oceniającym Komitetu Ekspertów i zaleceniach Komitetu Ministrów Rady Europy.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE / PRZEDSTAWICIELE OSÓB MÓWIĄCYCH JĘZYKAMI REGIONALNYMI LUB MNIEJSZOŚCIOWYMI

Organizacje pozarządowe i inni przedstawiciele osób mówiących danymi językami mogą w każdej chwili zawiadomić państwo, czy Radę Europy (poprzez Sekretariat Karty) o sprawach związanych z implementacją Karty. Są również zaproszeni do aktywnego udziału w przygotowywaniu raportów przedstawianych przez państwo.

W procesie monitoringu, który następuje po przedstawieniu raportu przez państwo, organizowane są konsultacje z organizacjami pozarządowymi i innymi przedstawicielami osób mówiących danymi językami. W procesie tym podmioty te mogą również podejmować inicjatywę poprzez aktywne informowanie Sekretariatu Karty o sprawach związanych z implementacją traktatu.

RADA EUROPY KOMITET EKSPERTÓW

Regularny monitoring tego, jak państwa stosują Kartę jest prowadzony przez Komitet Ekspertów. Bada on każdy raport przedstawiony przez państwo i przygotowuje raport oceniający dla Komitetu Ministrów Rady Europy.

Organy lub stowarzyszenia działające legalnie w danym kraju mogą zwrócić uwagę Komitetu Ekspertów na zagadnienia odnoszące się do zobowiązań przyjętych przez dane państwo.

Przygotowując raport oceniający, przedstawiciele Komitetu zwykle również składają wizytę w danym państwie (on-the-spot visit) w celu uzyskania dalszych informacji u odpowiednich władz i reprezentantów osób mówiących danymi językami. Praktyka ta sprawia, że traktat pozostaje żywym i rozwijającym się instrumentem.

KOMITET MINISTRÓW

Komitet Ministrów (składający się z ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich Rady Europy), na podstawie raportu oceniającego dostarczonego przez Komitet Ekspertów formułuje zalecenia dla państw, które ratyfikowały Kartę. Zalecenia Komitetu Ministrów są najbardziej autorytatywnym instrumentem traktatu. Z praktyki wynika, że państwa podchodzą poważnie do owych zaleceń i mają one wpływ na politykę wielu z nich.

TRANSPARENTNA PRAKTYKA

Opisany powyżej proces monitoringu implementacji Karty jest transparentny. Raporty z poszczególnych państw (przesyłane co trzy lata), raporty oceniające Komitetu Ekspertów i zalecenia Komitetu Ministrów są dostępne dla każdego na stronie internetowej Rady Europy.

Karta w skrócie

STRUKTURA KARTY

Część I

Zakres Karty został określony w Części I.

Część II

W Części II wyrażony jest „duch Karty”. Jego istotą jest uznanie języków regionalnych i mniejszościowych za przejaw bogactwa kulturowego. Przepisy Części II odnoszą się do wszystkich języków tradycyjnie obecnych w danym państwie.

Część III

Państwo wskazuje języki, których mają dotyczyć bardziej szczegółowe przepisy Części III. Dla każdego języka państwo musi zastosować co najmniej 35 z 68 przepisów.

Część IV

Monitoring Karty jest kluczowym elementem w procesie jej implementacji. Monitoring i inne kwestie dotyczące stosowania Karty są zdefiniowane w Części IV.

Część V

Wejście w życie Karty i inne kwestie dotyczące podpisania i jej ratyfikacji są zdefiniowane w Części V.

CZĘŚĆ II

ZASADY I CELE MAJĄCE ZASTOSOWANIE DO WSZYSTKICH JĘZYKÓW

Część II Karty dotyczy wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych tradycyjnie występujących w danym państwie, bez względu na to, czy państwo wybrało dany język, by go chronić na podstawie bardziej szczegółowych przepisów.

Na podstawie Części II mają zastosowanie następujące podstawowe zasady:

■ Istotą Karty jest uznanie języków regionalnych lub mniejszościowych za przejaw bogactwa kulturowego i potrzeba zdecydowanego działania na rzecz promowania tych języków. Wiele państw, które przystąpiły do Karty, chroni teraz i promuje języki, które wcześniej nie były nawet uznawane za część dziedzictwa kulturowego i językowego danego kraju.

■ Karta wymaga również od państw poszanowania geograficznego zasięgu języków regionalnych lub mniejszościowych. W praktyce zasada ta staje się istotna, na przykład gdy państwo planuje zmianę granic administracyjnych w sposób, który może mieć negatywny wpływ na języki regionalne lub mniejszościowe.

■ Jedną z podstawowych zasad Karty jest to, że użycie języka nie powinno ograniczać się jedynie do sfery prywatnej. Należy zachęcać do używania języków także w życiu publicznym. W oparciu o tę zasadę, władze państwowe i lokalne otwierają nowe obszary dla używania języka we wszystkich sektorach życia publicznego, takich, jak edukacja, administracja, sądownictwo, media i życie gospodarcze.

■ Edukacja na wszystkich poziomach jest niezbędna dla rozwoju każdego języka. Karta wymaga od państw aby oferowały odpowiednie metody i środki do nauczania i studiowania wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych występujących na ich terenie. W ten sposób w wielu przypadkach udało się poprawić sytuację jeśli chodzi o zapewnienie nauki w danym języku lub obecności tego języka, jako osobnego przedmiotu w szkole. Dotyczy to również tych języków, które nie są chronione przez bardziej szczegółowe przepisy Części III Karty.

■ Przyjazny językom duch Karty poszukuje pozytywnych i konstruktywnych rozwiązań dla ich rozwoju. Wymaga to promowania wzajemnego zrozumienia pomiędzy wszystkimi grupami językowymi w kraju, mówiącymi język większości, regionalnymi lub mniejszościowymi. Szacunek, zrozumienie i tolerancja w stosunku do języków stanowi istotę Karty. Jednakże Karta również jasno wymaga od państw wprowadzenia zakazu jakichkolwiek form nieuzasadnionego różnicowania, wyłączenia, ograniczenia, czy uprzywilejowania dotyczących postępowania się danym językiem.

■ Rola mediów jest kluczowa w promowaniu wzajemnego zrozumienia i szacunku dla innych, ich kultur i języków. Karta wymaga by państwa zachęcały media do realizowania tego celu.

■ W wielu przypadkach języki regionalne lub mniejszościowe w danym państwie są jednocześnie używane w innym kraju, jako języki dominujące. Karta wymaga by państwa aktywnie promowały wymianę transgraniczną. Może to dotyczyć wielu różnych rodzajów wymiany, takich jak dostępność mediów, kontaktów kulturalnych, czy współpracy w celu rozwoju programu nauki języka.

CZEŚĆ III

WYBÓR 98 ŚRODKÓW W SIĘDMIU SFERACH ŻYCIA PUBLICZNEGO

Część III Karty zawiera 68 artykułów zawierających łącznie 98 środków wspierania języków wskazanych do ochrony na podstawie tej części. Dla każdego języka musi zostać podjętych co najmniej 35 zobowiązań w co najmniej 6 sferach życia publicznego. Jednakże, odzwierciedlając ducha Karty, dla większości języków państwa optowały za więcej niż jedynie wymaganym minimum. W praktyce może to oznaczać, że na przykład:

Edukacja

Osoby mówiące danym językiem mogą wysłać swoje dzieci do szkoły, która zapewnia nauczanie jedynie w ich języku, czy też przynajmniej uczy tego języka, jako przedmiotu szkolnego na wszystkich właściwych poziomach: od przedszkola po wyższą uczelnię.

Państwo ma obowiązek zapewnić taką edukację i zagwarantować odpowiednie szkolenie dla nauczycieli.

Sądownictwo

Osoby mówiące językiem regionalnym lub mniejszościowym mogą używać własnego języka w sprawach sądowych bez dodatkowych kosztów za tłumaczenie.

Państwo musi zapewnić, by w sądzie ważne dokumenty były dostępne w tym języku.

Kontakty z władzami administracyjnymi

Osoby mówiące językiem regionalnym lub mniejszościowym mogą wypełniać wszelkie formularze i prowadzić korespondencję z władzami w swoim języku, mogą używać swoich imion i nazw miejscowości w swoim własnym języku i ich język jest używany na drogowkach.

Państwo musi zapewnić, by dokumenty w tym języku były uznawane przed sądem.

Media

Osoby mówiące językiem regionalnym lub mniejszościowym mają możliwość korzystania ze stacji radiowych i telewizyjnych nadających całkowicie w ich języku, bądź samych programów prezentowanych w danym języku przez nadawców prywatnych lub publicznych; mogą również czytać gazety i mieć dostęp do utworów audiowizualnych w językach mniejszościowych

■ Państwo ma obowiązek wspierać nadawanie w danym języku w ramach mediów publicznych, czy też zachęcać nadawców prywatnych do włączenia takich usług w ofertę i wspierać inne produkcje w odpowiedni sposób (na przykład w Internecie).

Działalność kulturalna

■ Osoby mówiące danym językiem mają dostęp do działalności kulturalnej, bibliotek i książek publikowanych w ich języku oraz do rozwoju terminologii w swoim języku.

■ Państwo zobowiązuje się do zachęcania i finansowego wspierania działalności kulturalnej różnego rodzaju i zapewnienia by przedstawiciele danego języka byli włączeni w jej planowanie.

Życie ekonomiczne i społeczne

■ Osoby mówiące danym językiem mogą go używać, starając się o wsparcie socjalne i opiekę, zachęca się również do używania języka we wszystkich sektorach gospodarki.

■ Państwo ma obowiązek eliminować wszelkie ograniczenia używania języków regionalnych lub mniejszościowych w miejscu pracy, jeśli nie są one jasno usprawiedliwione powodami praktycznymi.

Wymiana transgraniczna

■ Osoby mówiące danym językiem mają dostęp do transgranicznej telewizji i radia, wspólnej działalności kulturalnej, czy też z wszelkiego rozwoju wynikającego z otwartych granic z sąsiednimi krajami, gdzie używa się ich języka.

■ Państwo zobowiązuje się do wspierania działalności transgranicznej, gdy to konieczne poprzez zawieranie porozumień z sąsiednimi krajami.

Karta może mieć wpływ na życie codzienne

Na wiele sposobów Karta wpływa na
pozycję języków regionalnych lub
mniejszościowych w życiu codziennym.

OSOBY MÓWIĄCE DANYMI JĘZYKAMI ODGRYWAJĄ KLUCZOWĄ ROLĘ

Najważniejsze jest aby zrozumieć, że Karta, jest w swej istocie procesem ochrony i promowania języków regionalnych lub mniejszościowych. Najistotniejszą rolę w tym procesie odgrywa przeciętny użytkownik języka objętego ochroną w ramach Karty. Przyszłość języka zależy od codziennej praktyki w życiu prywatnym i publicznym. Jest konsekwencją wyborów dotyczących edukacji, codziennego korzystania z mediów i działalności kulturalnej. Zależy od okazywanej preferencji dla używania języka regionalnego lub mniejszościowego – gdziekolwiek jest to możliwe – w administracji i w kontaktach z władzami. Bez tego codziennego wkładu inne wysiłki okażą się bezowocne.

Oto kilka przykładów ukazujących, jak Karta zmienia życie codzienne ludzi:

- ▶ mają możliwość nauki swojego języka i mówienia nim w szkole
- ▶ mają możliwość wypełniania urzędowych formularzy w swoim języku
- ▶ mają drogowskazy i nazwy miejsc w swoim języku
- ▶ słuchają radia, oglądają telewizję lub czytają gazety w swoim języku
- ▶ korzystają z bogatej kultury we wszystkich jej aspektach: z literatury, teatru, koncertów, festiwali oraz sztuki wizualnej we własnym języku, który odzwierciedla ich kulturę

NA STRONIE INTERNETOWEJ KARTY ZNAJDZIESZ:

- ▶ pełen tekst Europejskiej Karty języków regionalnych lub mniejszościowych i jej raport wyjaśniający
- ▶ listę państw, które podpisały i ratyfikowały Kartę
- ▶ listę języków, do których Karta ma zastosowanie
- ▶ wszystkie okresowe raporty państw, wszystkie raporty oceniające Komitetu Ekspertów oraz zalecenia kierowane do państw przez Komitet Ministrów Rady Europy
- ▶ linki do dalszych źródeł i literatury dotyczącej Karty
- ▶ wskazówki i wytyczne dla organów państwowych dotyczące tego, jak przygotować raporty okresowe
- ▶ najnowsze wiadomości i informacje dotyczące stosowania Karty

www.coe.int/minlang

Wyprodukowano przez Sekretariat Europejskiej Karty
języków regionalnych lub mniejszościowych we współpracy
z Dyrektoriatem Komunikacji

Niniejszy dokument powstał dzięki wykorzystaniu
funduszy Wspólnego Projektu Unii Europejskiej oraz
Rady Europy.

© Zdjęcia: Rada Europy

Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych Rady Europy to jedyny traktat na świecie, którego celem jest ochrona i promocja tradycyjnych, regionalnych i narodowych języków mniejszościowych. Karta zawiera dokładne wskazówki dotyczące sposobu używania tych języków w codziennym życiu publicznym.

Sekretariat Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych

Rada Europy
F-67075 Strasbourg Cedex
Telefon: (recepcja) +33 (0)3 88 41 20 00
minlang@secretariat@coe.int

www.coe.int/minlang

POL

Rada Europy to wiodąca na kontynencie organizacja praw człowieka. Ma 47 państw członkowskich, w tym 28 członków Unii Europejskiej. Wszystkie państwa członkowskie Rady Europy przystąpiły do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, traktatu stworzonego po to, by chronić prawa człowieka, demokrację i rządy prawa. Europejski Trybunał Praw Człowieka nadzoruje implementację Konwencji w państwach członkowskich.

www.coe.int

Unia Europejska to wyjątkowe partnerstwo ekonomiczne i polityczne pomiędzy 28 demokratycznymi krajami europejskimi. Jej celem jest pokój, dobrobyt i wolność dla 500 milionów mieszkańców Europy – na bardziej sprawiedliwym, bezpieczniejszym świecie. By mogło to mieć miejsce, kraje UE tworzą organy prowadzące UE i adoptujące jej uchwały. Główne organy to: Parlament Europejski (reprezentujący Europejczyków), Rada Unii Europejskiej (reprezentująca narodowe rządy) oraz Komisja Europejska (reprezentująca wspólne interesy UE).

<http://europa.eu>

Рамачная праграма супрацоўніцтва для Арменіі, Азербайджана, Грузіі, Рэспублікі Малдова, Украіны і Беларусі

Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe